

Love it when a plan comes together

Planmatig boombeheer bespaart geld en krikt kwaliteit op

De gemeente Weert werd dit jaar de groenste stad van Nederland. Vijf jaar geleden was het daar met de situatie echter nog heel anders gesteld. 'We hadden een ad hoc bomenbeleid. Twee jaar geleden zijn we overgestapt op planmatig boombeheer en daarmee hebben we een grote kwaliteitsslag gemaakt,' aldus boombeheerder Wil op't Roodt.

Auteur: Santi Raats

Aan tafel zit niet alleen boombeheerder Wil op 't Roodt, maar ook de groenbeheerders van Schijndel en Tilburg, respectievelijk Wim Bekkers en Niels Raaijmakers. Alhoewel, officieel is Wil Op 't Roodt Functioneel beheerder openbaar groen, Raaijmakers is toezichthouder/ Kwaliteitsmedewerker bestekken Groen en Reinigen, op boom- en baggerbestekken en Wim Bekkers is beleidsmatig verantwoordelijk voor het beheer van het openbaar groen inclusief de sportvelden. Zij hebben allemaal gemeen de zorg voor de bomen in hun gemeente. En ze hebben nog iets gemeen: ze zijn redelijk recent hun bomen op planmatige wijze gaan beheren.

Planmatig boombeheer

De basis van planmatig groenbeheer steekt niet heel ingewikkeld in elkaar. Herman Wevers, ook

aan tafel en de geestelijk vader van deze manier van denken, legt in het kort uit: 'Als opdrachtgever inventariseer je 10 procent van je boomareaal door een representatieve steekproef te doen in nauwe samenwerking met je boombeheerder. Op basis van de inventarisatiegegevens kun je de totale beheerkosten uitrekenen. Daarnaast kun je op basis van deze steekproef de achterstandkosten berekenen doordat je het achterstallig onderhoud in kaart hebt gebracht. Met deze gegevens ga je aan de slag door na te denken hoe je ze in een bestek wilt zetten.' Dit hele proces van groentechnisch ingenieurswerk beheersen Herman Wevers en zijn medewerkers, die op een enkeling na allen ETT zijn, als geen ander. Zij zijn tot nu toe de enige echte specialist op dit vlak in de bomenwereld en voeren VTA-controles en inventarisaties uit, stellen bestekken op, calcule-

ren, begeleiden aanbestedingen en voeren directie op bestekken.

Chaos

De verhalen over het verleden komen er bij alle drie de beheerders op neer dat er niet echt een planning was voor het boomonderhoud en evenmin voor de afhandeling van klachten. Als er al een onderhoudsplanning was, was deze ondergeschikt aan de klachten van burgers. Hierdoor kwam het vaak voor dat een ronde begeleidingsnoei niet volgens planning liep door het voorrang geven aan klachtenafhandeling. Maar over het algemeen was de planning gewoon niet gebaseerd op een accurate inventarisatie. Niels Raaijmakers van de gemeente Tilburg zucht: 'Tja, korte termijn-denken. Veel beheerders zijn van mening dat alle bomen inventariseren niet

veel zin heeft als je ze niet op korte termijn kunt snoeien.'

Schone lei

Bij Wil op 't Roodt, die de bomen beheert van de ambitieuze Entente Florale-winnaar gemeente Weert, ging in 2009 over op planmatig groenbeheer. Mede door dit bewuste en doelgerichte beleid en beheer was de jury onder de indruk. 'Na de inventarisatie kwamen we uit op een bestek voor 60 procent achterstallig onderhoud,' vertelt Op t Roodt. 'Slechts 40 procent was op beeld. Bomen zaten in een integraal bestek en al jarenlang bij dezelfde aannemers. In sommige straten werden de bomen twee keer per besteksperiode gesnoeid. Dit veelal door klachten over blad, vruchten of schaduw. Elke aannemer had per jaar zijn eigen snoeiplan. Door het zogeheten 'ad hoc geweld' hadden zij geen overzicht meer.' Maar Weert kan trots zijn: recentelijk bracht zij circa 25 duizend bomen in het stedelijk gebied op beeld, waaronder ook de leien en de knotvormen. Er rest nog een opdracht voor het buitengebied, en wanneer die achter de rug is, heeft Weert binnen drie jaar tijd 33 duizend bomen op beeld gebracht. Een ware inhaalslag en een schone lei om planmatig mee verder te kunnen gaan. De drie jaar waren nodig voor behoud van de boomkwaliteit, zo vertelt Herman Wevers, die de inhaalslag uit had gestippeld. 'Het is boom-

technisch beter om eenmaal in de drie jaar rond te gaan en kleinere ingrepen te plegen dan zo snel mogelijk naar het aanvaard boombeeld gaan.' Ook het werk verliep planmatig. Weert koos ervoor om wijk voor wijk aan te pakken. Handiger voor de aannemer, maar ook voor de portemonnee. Op 't Roodt vertelt over de financiële meevaller die dat opleverde: 'Door het gefaseerd werken hebben we 'overschotten' in het budget. In ons bomenbeleidsplan is opgenomen dat deze 'overschotten' gebruikt worden voor allerlei bodemverbeterende maatregelen, groeiplaatsverbeteringen en vervangingen. Hierdoor blijven civieltechnisch de wegen van goede kwaliteit, dus winnen we op dat punt veel.'

Afstemming groen en grijs

Planmatig boombeheer betekent ook de omlooptijd van de boom afstemmen op de civieltechnische planning. Geen gek idee, aangezien rioolbeheer vaak leidend is en bovendien een planmatige aanpak maakt om ieder jaar enkele straten aan te pakken. De keuze die de beheerder daarbij moet maken is simpel: 'bewaren' of 'rooien'. Als je wilt behouden, ben je zuinig op de boom en de groeiplaats. Rooien is rooien. Van tevoren kun je deze kosten in principe ook al gedetailleerd in kaart brengen door de meerjarenplanningen van renovaties te bestuderen, die alle vanzelfsprekend openbaar zijn. Bij Niels Raaijmakers

in Tilburg werkt dat goed. Er vinden in Tilburg projecten plaats waarbij het wegprofiel verkleind wordt zodat bomen meer ruimte krijgen. Een heel aantal wegen is van 50 in 30 kilometerweg veranderd, waardoor zij op de schop gaan voor een minder breed wegprofiel. Boombeheer kan daarop prima meeliften.

Op basis van een representatieve steekproef reken je de totale beheerkosten uit

Niet alles valt te plannen

Wim Bekkers is in Schijndel ook begonnen met planmatig boombeheer. Zijn gemeente heeft de omlooptijd van de bomen ook afgestemd op civieltechnische planningen. Bekkers heeft echter ontdekt dat je op dit punt de bomen soms beter niet in een dergelijke planning kunt zetten. 'Tegenwoordig laten ze riolen makkelijk twintig jaar langer meegaan door er een 'relining' in aan te brengen, zo'n kous gevuld met epoxy-hars die door het riool geblazen wordt,' verklaart Wim Bekkers. Door deze techniek is vervanging van het riool niet nodig, en hoeft de straat dus niet opgebroken te worden. Daarmee kunnen aanzienlijke kosten bespaard worden. Renovatie van

Van Links naar rechts: Wim Bekkers, Herman Wevers, Wil op 't Roodt, Niels Raaijmakers.

het bomenbestand kan op zo'n moment echter niet meeliften met de aanpak van het riool, waardoor het werk aan de bomen relatief duur wordt. En dat levert in de huidige tijd een fors knelpunt op. Het risico is dan aanwezig dat de bomen in de wacht moeten, wat het beheerplan niet ten goede komt, zowel qua boomkwaliteit als qua kostenplaatje. En dan is een planmatige aanpak een zeer welkome methode.'

Burgers hebben begrip voor de systematiek achter het beheer

Wim Bekkers plaatst nog een kritische kanttekening. 'Je wilt een planmatig snoeibestand op de markt te zetten en dan is het lastig om op voorhand de juiste samenstelling te omschrijven. De handicap is dat je boomonderhoud er voor meerdere jaren in wilt zetten, maar aangezien de bomen een behoorlijk stuk groeien en dus aan veranderingen onderhevig zijn, moet je flexibel kunnen zijn met de opzet en de invulling van het bestek. Dit verlangt normaliter veel bestekswijzigingen. De oplossing bij onze gemeente is het werken met raamovereenkomsten en deelopdrachten: een overeenkomst op basis van fictieve hoeveelheden en open posten. De aannemer voert deelopdrachten uit op basis van eenheidsprijzen.' Herman Wevers, de geestelijk vader van planmatig boombeheer en besteksspecialist,

knikt. Hij weet dat dit een goede manier is om problemen te ondervangen. Ook dat een beheerder een gemakkelijke tool in handen heeft met de geldende eenheidsprijzen voor zaken zoals granulaat, bomenzand, sandwich-constructies en noem maar op, maar ook met de beschikbare groentechnische richtlijnen die CROW heeft gecombineerd met civieltechnische richtlijnen in Bomen en Infra. Wevers legde in 1992 eigenhandig een stuk basis voor planmatig boombeheer: samen met Rogier van Dijk van Quercus Boomadvies ontwikkelde hij een standaard voor het snoeien van bomen. CROW nam deze over.

Lange termijn denken

Onderaan de streep heeft planmatig denken duidelijk veel veranderd, allereerst voor wat betreft lange termijn denken. Niels Raaijmakers: 'Vroeger dachten we binnen de gemeente in de trant van 'waar komt welke boomsoort. Nu denken we 'waar moeten we een groeiplaats bouwen voor een boom?' Ook schept planmatig beheer duidelijkheid richting burgers. We zeggen bij het horen van een klacht "deze bomen zitten in de begeleidingsnoeifase" of "we komen volgens onze planning volgend jaar langs en dan handelen we uw klacht af." Daar leggen zij zich dan bij neer.' Wil op 't Roodt in Weert heeft dezelfde ervaring. 'Het aantal klachten neemt niet af, maar nadat we uitleg geven over de gehanteerde systematiek, hebben burgers begrip. Ook voorkomt dit iedere vorm van ad hoc beleid, die bijvoorbeeld

op de loer ligt wanneer de politiek zich roert. Je staat stevig als je een plan hebt en al helemaal wanneer je dit vastlegt in beleid.'

Veranderende markt

Wat tot slot het meeste opvalt aan de verhalen over planmatig beheer, is dat het groentechnisch ingenieursbureau Alles over Groenbeheer bij de gemeente Tilburg voor gedurende een periode van zes jaar zelfs het hele snoei-beheer verzorgt in het stadsdeel Noord, op het dagelijks toezicht na. 'Het onderdeel bestekken valt bij met name de boomtechnische mensen zwaar,' aldus Wevers. 'Bestekken is een complex onderdeel van beheer. Iemand die recht van de (hoge-)school afkomt en meedraait met ons werk, rent de eerste tijd gillend weg.' Wim Bekkers vult dat aan: 'Wij hadden uiteraard wel kennis van groenbestekken, maar dit is niet te vergelijken met specialistische bomenbestekken en de planmatige aanpak erachter. Hetgeen wij in het verleden in de markt zetten, deden we op regiebasis waarbij we mensen en machine-uren moesten afrekenen. Door de planmatige aanpak en het juiste bestek besparen we nu aanzienlijk kosten.'

De haast complete uitbesteding van het boombeheer zoals in Tilburg aan een externe partij is in de rest van gemeenteland nog zeldzaam. Veel gemeenten, zoals Schijndel, hebben nog een eigen bomenploeg die zij zelf aansturen, alhoewel deze ploeg inmiddels op dezelfde planmatige wijze werkt als de aannemer. Het is goed mogelijk dat complete uitbesteding van beheer een trend gaat worden wanneer regiegemeenten steeds verder gaan in hun wens om los te laten. Het wordt vaak geroepen en is aannemelijk dat de kennis in de markt zit. Wellicht breekt op het gebied van bomen ook een tijd aan dat overheden dit inzien. Bij de gemeente Weert in elk geval wel. 'De organisatie heeft bij ons gekozen om "bestekken alleen nog door adviesbureaus te laten opstellen. Werk gaat naar de markt. Beheer houdt alleen nog toezicht." De afgelopen jaren zijn de medewerkers van de gemeentelijke snoeiploeg nog actief geweest. Maar dit jaar is in samenspraak met de snoeiploeg besloten de snoeiwerkzaamheden in het buitengebied door de aannemer te laten uitvoeren. Dat is jammer, maar een waarneembaar gevolg van een veranderende markt,' aldus Wil op 't Roodt.

Herman Wevers ontwikkelde in 1992 een standaard voor het snoeien van bomen. CROW nam deze over. Hij is eigenaar van Alles over Groenbeheer, een groentechnisch ingenieurswerk met de hoogste concentratie ETT-geschoolde medewerkers in Nederland.